

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ
ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΩΝ ΜΕΣΩΝ ΚΑΙ ΒΙΟΜΗΧΑΝΙΩΝ

ΠΤΥΧΙΑΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**«ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟΤΗΤΑ ΣΤΟ
ΝΗΣΙΑΓΩΓΕΙΟ»**

ΟΝΟΜΑΤΕΠΩΝΥΜΟ: ΚΑΡΑΓΚΙΟΖΙΔΟΥ ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ

A.M.: 3819087

ΕΠΙΒΛΕΠΟΥΣΑ: ΚΑΤΙΦΕΝΕΙΑ – ΑΓΓΕΛΙΚΗ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΥ

Βόλος, Ιούνιος 2023

Πτυχιακή Εργασία Καραγκιοζίδου Αλεξάνδρας
«Εικαστικές Τέχνες και Δημιουργικότητα στο Νηπιαγωγείο»
"Visual Arts and Creativity in Kindergarten"

Εξεταστική επιτροπή:

Καραμπά Ελπίδα

Γνωστικό αντικείμενο: Πολιτισμική Διαμεσολάβηση και Εκπαίδευση στις Τέχνες.

Ίδρυμα: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας.

Δούκα Αναστασία

Γνωστικό αντικείμενο: Πολιτιστική και ιστορική ταυτότητα στο σχεδιασμό και την υλικότητα, στη διαμόρφωση και διαχείριση του δημόσιου και ιδιωτικού χρόνου και χώρου.

Ίδρυμα: Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας

Πνευματικά δικαιώματα

Copyright © Καραγκιοζίδου Αλεξάνδρα, 2023

Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος. All rights reserved.

Υπεύθυνη Δήλωση: Βεβαιώνω ότι είμαι συγγραφέας αυτής της πτυχιακής εργασίας, η οποία εκπονήθηκε σύμφωνα με τον Κανονισμό Εκπόνησης Πτυχιακής Εργασίας του ΤΠΔΜΒ. Επίσης έχω αναφέρει τις όποιες πηγές από τις οποίες έκανα χρήση δεδομένων, ιδεών ή λέξεων, είτε αυτές αναφέρονται ακριβώς είτε παραφρασμένες.

Ευχαριστίες

Σε αυτό το σημείο, θα ήθελα να ευχαριστήσω την κ. Κατιφένεια-Αγγελική Χατζοπούλου, για την πολύτιμη βοήθεια που μου προσέφερε και την στήριξή της, αλλά και ότι διεύρυνε τους ορίζοντες μου και με βοήθησε στην καταγραφή της έρευνας μου. Η βοήθεια της κρίθηκε απαραίτητη για την εκπόνηση της πτυχιακής εργασίας μου.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ευχαριστίες.....	3
ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΟΙ ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ.....	6
1.1 Η σημασία της τέχνης στο νηπιαγωγείο.....	6
1.2 Η δημιουργικότητα στο νηπιαγωγείο.....	7
1.3 Η επίδραση και ο ρόλος του εκπαιδευτικού.....	8
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	10
2.1 Σκοπός και επιμέρους στόχοι της εργασίας.....	10
2.2 Η παρατήρηση ως μέθοδος της ποιοτικής έρευνας.....	11
2.3 Διαδικασία έρευνας.....	12
2.4 Δείγμα της έρευνας.....	13
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ.....	14
3.1 Αποτελέσματα έρευνας.....	14
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ – ΣΥΖΗΤΗΣΗ.....	17
4.1 Συμπεράσματα έρευνας.....	17
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....	21

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η συγκεκριμένη εργασία, εστιάζει στη σπουδαιότητα που φέρουν οι εικαστικές τέχνες, κατά τη νηπιακή ηλικία. Μέσα από την εργασία, δίνεται έμφαση στο ρόλο και στην ευθύνη που φέρει ο/η νηπιαγωγός, έτσι ώστε να αποτελέσει έμπνευση για το παιδί, να το βοηθήσει να ανακαλύψει τον εαυτό του και να εκφράσει τη δημιουργικότητα που κρύβει μέσα του. Για να επιτευχθεί η ανάπτυξη της δημιουργικότητας ενός νηπίου, μέσα από το μάθημα των εικαστικών, είναι ιδιαίτερα σημαντικό, να επιλέγονται δραστηριότητες και μέθοδοι, που στοχεύουν σε αυτό το σκοπό. Για την υλοποίηση της συγκεκριμένης εργασίας, πραγματοποιήθηκαν επισκέψεις και παρατήρηση σε τέσσερα νηπιαγωγεία. Οι επισκέψεις αυτές, έγιναν κατά τη διάρκεια του εικαστικού μαθήματος, με σκοπό την συλλογή πληροφοριών, όσον αφορά τον τρόπο διδασκαλίας του εικαστικού μαθήματος και συγκεκριμένα τις δραστηριότητες και τις τεχνικές που επιλέγονται κυρίως από τους νηπιαγωγούς στο συγκεκριμένο μάθημα. Παράλληλα, δόθηκε έμφαση στη συμπεριφορά, στις αντιδράσεις των νηπίων, αλλά και στο τρόπο που αντιμετωπίζουν, το μάθημα των εικαστικών. Πέρα από τις γνώσεις που μπορεί να παρέχει η τέχνη, μπορεί συγχρόνως να αποτελέσει αναψυχή για το παιδί και έκφραση των συναισθημάτων, ακόμα και εκείνων που κρύβει μέσα του. Αυτοί είναι οι λόγοι, που θεωρώ τόσο σημαντική την διδασκαλία αυτού του μαθήματος σε μικρά παιδιά, με προϋπόθεση τον ενεργό και υπεύθυνο ρόλο του νηπιαγωγού.

Abstract

This paper focuses on the importance of the visual arts during infancy. Through the work, emphasis is placed on the role and responsibility of the kindergarten teacher, in order to be an inspiration for the child, to help him/her to discover himself/herself and to express the creativity that lies within him/her. In order to achieve the development of a child's creativity through the visual arts lesson, it is particularly important to choose activities and methods aimed at this purpose. For the implementation of this study, visits and observation were carried out in four kindergartens. These visits were made during the visual arts lesson, in order to collect information regarding the way of teaching the visual arts lesson and specifically the activities and techniques mainly chosen by kindergarten teachers in this lesson. At the same time, emphasis was placed on the behaviour and reactions of the infants, as well as on the way they face the visual arts lesson. In addition to the knowledge that art can provide, it can at the same time be a recreation for the child and an expression of feelings, even those that are hidden within him/her. These are the reasons why I consider it so important to teach this subject to young children, with the active and responsible role of the kindergarten teacher as a prerequisite.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΟΙ ΕΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΤΕΧΝΕΣ ΣΤΟ ΝΗΠΙΑΓΩΓΕΙΟ

1.1 Η σημασία της τέχνης στο νηπιαγωγείο

Οι εικαστικές τέχνες διδάσκονται εδώ και χιλιάδες χρόνια. Δεν είναι λίγες οι αναφορές που γίνονται στην αρχαία Ελλάδα, τονίζοντας την σημαντικότητα που είχαν ως μάθημα στη ζωή των παιδιών, μιας και θεωρούσαν ότι συνδεόταν με τη διαμόρφωση του χαρακτήρα ενός ατόμου (Φρίμαν, 1900). Παράλληλα, μέσα από την εύρεση γλυπτών, αγγείων, αγαλμάτων, πινάκων ζωγραφικής, φαίνεται η έμφαση που έδιναν και η αγάπη που είχαν γι' αυτό. Τα εικαστικά, συνεχίζουν να διδάσκονται μέχρι και σήμερα, χρησιμοποιώντας όμως, διαφορετικές τεχνικές και μεθόδους (Φρίμαν, 1900).

Τα εικαστικά στο σχολείο, αποτελούν μία τέχνη ή αλλιώς μία δημιουργική έκφραση, για την οποία έχουν μιλήσει στο παρελθόν πολλοί ερευνητές και θεωρητικοί. «Σύμφωνα με την «Unesco» (1971), η εικαστική δημιουργία αποτελεί μία μορφή αποκάλυψης και εμβάθυνσης του κόσμου, ενώ παράλληλα χρησιμοποιείται ως μέσο έκφρασης, μαρτυρίας, εμπειρίας, επικοινωνίας, ερμηνείας πραγμάτων, αλλά και ως όργανο, επιδιώκει τη μεταρρύθμιση, τον πλουτισμό, την τάξη και την ολοκλήρωση πραγμάτων». Μέσω των εικαστικών, των οποίων ξεκινάνε στο νηπιαγωγείο και κατέχουν σημαντικό ρόλο, διότι αποτελούν την πρώτη επαφή του παιδιού με την τέχνη στον μαθησιακό χώρο, τα παιδιά μαθαίνουν πως να εκφράζονται και προσφέρουν πολύτιμες οπτικές και απτικές εμπειρίες εμπλουτίζοντας την προσωπική τους ζωή (Παύλου, 2020). Παράλληλα, μαθαίνουν νέες και διαφορετικές τεχνικές, ανακαλύπτοντας μέσα από αυτή διαδικασία τι τους αρέσει και τι ταιριάζει περισσότερο στους ίδιους, ενώ χρησιμοποιούν τις εμπειρίες και τις ιδέες τους ως στοιχείο δημιουργίας και έκφρασης (Παύλου, 2020).

Σε ανθρώπους οι οποίοι ασχολούνται με τις εικαστικές τέχνες, γίνονται ερωτήσεις σχετικά με την σημασία που έχει το μάθημα αυτό και με το εάν είναι γνωστικά κατώτερες διεργασίες, ως τρόποι γνώσης και κατανόησης (Κωνσταντάκη, 2000). Οι απόψεις αυτές, πολύ συχνά έχουν ως αποτέλεσμα το μάθημα να απαξιώνεται από γονείς και μαθητές και να αντιμετωπίζεται ως υποδεέστερο σε σύγκριση με άλλα μαθήματα, όπως είναι για παράδειγμα τα ιστορικά (Κωνσταντάκη, 2000). Την ίδια στιγμή όμως, δεν αντιλαμβάνονται ότι η εικαστική παιδεία, μπορεί να βοηθήσει τον μαθητή σε τομείς που άλλα μαθήματα δεν έχουν την δυνατότητα να κάνουν.

Πιο συγκεκριμένα, η εικαστική παιδεία, αφορά τον τομέα της εκπαίδευσης στις εικαστικές τέχνες, δηλαδή τη μάθηση στις εικαστικές τέχνες που παρέχει τη δυνατότητα στα άτομα να αναπτύξουν ένα ξεχωριστό τρόπο να κατανοούν, να αντιλαμβάνονται τον κόσμο τους και να επικοινωνούν (Eisner, 1972; Gardner, 1993; Pavlou, 2003; Prentice, 1999). Η κατανόηση αυτή, συνδέεται με τους τρόπους, όπου το άτομο ανακαλύπτει τον εαυτό του και κατ' επέκταση τα ενδιαφέροντα του, αντιλαμβάνεται βαθύτερα το κοινωνικό του περιβάλλον, με αποτέλεσμα να είναι πιο παρατηρητικό και επικοινωνιακό, αλλά και με τους τρόπους με τους οποίους εκφράζεται και δημιουργεί (Eisner, 1972; Gardner, 1993; Pavlou, 2003; Prentice, 1999). Με λίγα λόγια, το συγκεκριμένο πεδίο γνώσεων, δεν εστιάζει στα υλικά και στις τεχνολογίες που χρησιμοποιούνται στο μάθημα, αλλά σε δεξιότητες οι οποίες θα βοηθήσουν το άτομο να αναπτύξει τη δημιουργικότητα του μέσα από την αναζήτηση πρωτότυπων ιδεών.

1.2 Η δημιουργικότητα στο νηπιαγωγείο

Ο ορισμός της δημιουργικότητας, απασχόλησε ιδιαίτερα τους ερευνητές σε παγκόσμιο επίπεδο, με αποτέλεσμα να κυκλοφορούν διαφορετικές, αντίθετες, και αντιφατικές απόψεις. Ο πιο αποδεκτός όρος, αποτελεί το ότι πρόκειται για ένα φαινόμενο κατά το οποίο κάτι νέο και πολύτιμο δημιουργείται όπως είναι μία ιδέα, ένα αστείο, ένα καλλιτεχνικό ή λογοτεχνικό έργο, ένας πίνακας ζωγραφικής, μία λύση ή μία εφεύρεση (Παύλου, 2020). Στην μάθηση, η δημιουργική σκέψη δίνει τη δυνατότητα στο μαθητή να σκέφτεται με έναν ελεύθερο τρόπο και να παράγει καινούργιες ιδέες (Μαγνήσαλης, 2003 ; Παρασκευόπουλος, 2008), αλλά και να παρουσιάζει σημαντική ευελιξία πνεύματος (Elliot, 2008).

Μία άποψη η οποία υπάρχει στη κοινωνία μέχρι και σήμερα, είναι ότι την ικανότητα της δημιουργικότητας, διακατέχουν μόνο άτομα με υψηλή ευφυΐα και εξαιρετικό ταλέντο (Θεοδότου, 2015). Τα άτομα αυτά μόνο μπορούν να αλλάξουν τον κόσμο, διότι έχουν την ικανότητα της δημιουργικής σκέψης, η οποία δεν είναι κοινή σε όλους και δεν είναι κάτι το οποίο μπορεί να καλλιεργηθεί (Feldman, Csikzentmihalyiand & Gardner, 1994). Μόνο αυτοί μπορούν να δημιουργήσουν κάτι καινούργιο και πρωτότυπο, πηγαίνοντας κόντρα στο κατεστημένο και δείχνοντας στους υπόλοιπους αυτά που δε μπορούσαν οι ίδιοι να σκεφτούν (Feldman, Csikzentmihalyiand & Gardner, 1994.) Αντίθετη με αυτή την άποψη, στάθηκε η Craft (2002) , η οποία υποστήριξε πως όλα τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να αναπτύξουν τη δημιουργικότητα τους ονομάζοντας την άποψη αυτή «δημοκρατική» δημιουργικότητα ή αλλιώς «η δημιουργικότητα με το μικρό δ». Ταυτόχρονα, υποστήριξε πως ο μαθητής χρειάζεται το κατάλληλο μαθησιακό περιβάλλον για να επιδείξει τη δημιουργικότητα του.

Το μάθημα των εικαστικών, δεν έχει μόνο το ρόλο του πρακτικού μαθήματος, ούτε πρόκειται για ένα ευχάριστο διάλειμμα από τα υπόλοιπα μαθήματα (Παύλου, 2020). Μέσα από το μάθημα αυτό, πρόκειται να επηρεαστεί σημαντικά η ανάπτυξη των ατόμων, που κατανοούν συνειδητά τον κόσμο τους, αλλά και τις πολιτιστικές τους αξίες, οι οποίες υπάρχουν στο περιβάλλον τους, όσο και τα οπτικά μηνύματα που τους περιβάλλουν (Παύλου, 2020). Η ανάπτυξη κριτικών και στοχαστικών ατόμων, οι οποίοι πειραματίζονται, προσχεδιάζουν, έχουν όραμα και βρίσκουν πρωτότυπες και δημιουργικές λύσεις, επηρεάζεται σημαντικά από το εικαστικό μάθημα (Παύλου, 2020).

Το πιο σημαντικό κομμάτι, για την έκφραση της δημιουργικότητας, ανήκει στο εκπαιδευτικό περιβάλλον, το οποίο παίζει καταλυτικό ρόλο στην εικαστική ανάπτυξη του μαθητή. Είναι ιδιαίτερα σημαντικό, οι εκπαιδευτικοί να είναι ενθαρρυντικοί και να δίνουν χώρο για προσωπική έκφραση και εξέλιξη (NACCCE, 1999; Craft, 2002). Σύμφωνα λοιπόν με τα παραπάνω, η δημιουργικότητα αποτελεί ένα έμφυτο χαρακτηριστικό που υπάρχει σε όλα τα άτομα και μπορεί να καλλιεργηθεί ανά πάσα στιγμή, κατά την εκπαιδευτική διαδικασία, βοηθώντας τον μαθητή να αντιληφθεί ουσιαστικότερα την αξία του μαθήματος, αλλά παράλληλα να τον αφυπνίσει και να ανταποκρίνεται καλύτερα στις προκλήσεις της καθημερινότητας (NACCCE, 1999 ; Craft, 2002).

1.3 Η επίδραση και ο ρόλος του εκπαιδευτικού

Το μάθημα των καλλιτεχνικών, τυχαίνει να απαξιώνεται ή να θεωρείται ως έναν δευτερεύον μάθημα μερικές φορές, είτε από τους ίδιους τους εκπαιδευτικούς, είτε από τους μαθητές (Παύλου, 2020). Ο ρόλος του εκπαιδευτικού, είναι ιδιαίτερα σημαντικός, καθώς έχει τη δυνατότητα να δημιουργήσει τις κατάλληλες βάσεις και να μεταδώσει στους μαθητές τα πολλαπλά οφέλη που μπορούν να αποκομίσουν μέσα από την εκπαιδευτική διαδικασία (Παύλου, 2020). Σύμφωνα με τον Murray (2008), ο ρόλος των νηπιαγωγών έχει παράλληλα και την έννοια της ευθύνης. Είναι τα άτομα που βρίσκονται εκεί στη μετάβαση από το σπίτι στο σχολείο και πολύ συχνά εκφράζουν τους φόβους, τις ανησυχίες τους ή ζητάνε βοήθεια από αυτούς. Σύμφωνα με την έρευνα των Howes & Hamilton (1992), οι δεσμοί προσκόλλησης που αναπτύσσουν τα παιδιά με τους γονείς έχει συχνά αρκετές ομοιότητες με τη σχέση που υπάρχει ανάμεσα στον εκπαιδευτικό και το μαθητή, τονίζοντας ότι η σταθερότητα στις παραπάνω σχέσεις προωθεί μία σχέση φροντίδας και εμπιστοσύνης για το παιδί.

Ο εκπαιδευτικός θα πρέπει να λάβει υπόψιν του, τα χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων, τις ανάγκες που έχουν και να καλύπτει τους στόχους τους οποίους έχει θέσει ο ίδιος. Το βασικό τους μέλημα είναι, να αξιοποιήσουν όλους τους διαθέσιμους πόρους και η ανάπτυξη των θετικών και υποστηρικτικών σχέσεων, ώστε να δημιουργηθεί ένα περιβάλλον που θα παρέχει ασφάλεια, σεβασμό στο διαφορετικό και στις ανάγκες που έχουν τα μέλη του, διαφορετικά ερεθίσματα, θα προάγει την ενεργό και ισότιμη συμμετοχή με απώτερο σκοπό την ανάπτυξη, τη μάθηση και την ευημερία, πρωτίστως των παιδιών, αλλά και όλου του συστήματος (Graves, 1992; Kearns, 1999; Kilpatrick, 2002; Landry, Matarasso, 1998; Longworth, 1999).

Όπως προαναφέρθηκε, η δημιουργικότητα υπάρχει ως ένα έμφυτο χαρακτηριστικό στα παιδιά, με το οποίο μπορεί να ασχοληθεί ένας εκπαιδευτικός, κατά τη διάρκεια του μαθήματος των εικαστικών τεχνών (Craft, 2002). Είναι ιδιαίτερα σημαντικό, να κατευθύνει τον μαθητή, διδάσκοντας του, τους τρόπους που μπορεί να γίνει δημιουργικός, πως να χρησιμοποιεί τα εικαστικά, ως ένα μέσο με το οποίο θα κατανοήσει βαθύτερα τον καλλιτεχνικό κόσμο, την πολιτιστική κληρονομιά, αλλά και γενικότερα το άμεσο και ευρύτερο περιβάλλον (επιστημονικό ρεύμα) (Craft, 2002). Ακαδημαϊκοί στον χώρο της εικαστικής παιδείας, όπως είναι ο «Hickman» (2000) και ο «Herne» (1994), υποστηρίζουν, ότι η εικαστική παιδεία, θα πρέπει να απαρτίζεται από πολλές φιλοσοφίες και να επιλέγει ο εκπαιδευτικός, αυτή που ταιριάζει περισσότερο στην ιδιοσυγκρασία του. Υποστηρίζουν πως η μία μόνο είναι ελλιπής, έτσι ώστε ο μαθητής και ο εκπαιδευτικός να έχουν τη δυνατότητα να κάνουν λάθη, να μάθουν από αυτά, να παίρνουν ρίσκα και να δοκιμάζουν τι ταιριάζει στους ίδιους και στα άτομα που έχουν απέναντι τους (Hickman 2000; Herne 1994).

Είναι ιδιαίτερα σημαντικό, ο εκπαιδευτικός να βοηθάει το μαθητή να ασκεί και να επεκτείνει τις ικανότητες του, μέσα από τις διαφορετικές εμπειρίες που θα επιλέγει κατά τη διάρκεια του μαθήματος, να ενθαρρύνει το παιδί να αναπτύξει τα talέντα του, να προσφέρει στα παιδιά επιλογές ανάλογα με τα ενδιαφέροντα και τις ανάγκες που μπορεί να έχει, να δίνει τη δυνατότητα να εκφράζουν τις ιδέες και τις ερωτήσεις τους, να καταστρώνουν σχέδια, και να επηρεάζουν τις δραστηριότητες αλλά και τον τρόπο

με τον οποίο διαμορφώνεται το πρόγραμμα (Bodrova 2003; Bodrova, & Leong, 1996; De Vries & Kohlberg, 1987; Dogde, Colker, 1998).

Τέλος, είναι σημαντικό από μικρή ηλικία, οι εκπαιδευτικοί να χρησιμοποιούν εικαστικό λεξιλόγιο και να μιλήσουν τα παιδιά στην εικαστική γλώσσα (Παύλου, 2020). Μπορούν σταδιακά, να μυηθούν σε εξειδικευμένο λεξιλόγιο, το οποίο θα δώσει τη δυνατότητα, να υποστηρίξει τη λεκτική αναπαράσταση αυτών που βίωσαν, μέσα από την θέαση ενός έργου, αλλά και την ανταλλαγή ιδεών και απόψεων γύρω από αυτό (Παύλου, 2020).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

2.1 Σκοπός και επιμέρους στόχοι της εργασίας

Σκοπός της εργασίας, είναι να διερευνηθεί η σημασία των εικαστικών στο νηπιαγωγείο. Τα εικαστικά μπορούν να υλοποιηθούν, με πολλές διαφορετικές τεχνικές, δραστηριότητες και μεθόδους και γι' αυτό το λόγο χρησιμοποιήθηκε έρευνα, με σκοπό την εύρεση των παρακάτω στοιχείων.

Ειδικότερα, στόχοι της έρευνας ήταν:

- Να εντοπιστεί, αν οι νηπιαγωγοί αποσκοπούν, μέσα από το μάθημα των εικαστικών, στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας των νηπίων.
- Να καταγραφούν οι εικαστικές δραστηριότητες, οι οποίες επιλέγονται με μεγαλύτερη συχνότητα από τους νηπιαγωγούς.
- Να διερευνηθεί εάν οι νηπιαγωγοί είναι ενεργοί και παρόντες σωματικά και πνευματικά κατά τη διάρκεια του εικαστικού μαθήματος.
- Να εντοπιστεί η βαρύτητα που δίνεται στο μάθημα των εικαστικών κατά τη νηπιακή ηλικία, ή εάν αντιμετωπίζεται ως ένα μάθημα ελεύθερης απασχόλησης.

Σύμφωνα με τα παραπάνω, αλλά και τους προβληματισμούς που προηγήθηκαν, διατυπώθηκαν ορισμένα ερευνητικά ερωτήματα:

- Το μάθημα των εικαστικών, σύμφωνα με το τρόπο που πραγματοποιείται, έχει τη δυνατότητα να εμπνεύσει τους μαθητές, έτσι ώστε να είναι οι ίδιοι δημιουργικοί και παραγωγικοί;
- Οι δραστηριότητες που επιλέγονται είναι δημιουργικές ή επιλέγονται απλώς για να γεμίσουν με κάποιον τρόπο την ώρα των εικαστικών;
- Πως θα μπορούσε το μάθημα των εικαστικών, να προάγει την δημιουργικότητα με ανώτερο σκοπό, να αναπτύξουν οι μαθητές τις δεξιότητες και τις κλήσεις που έχουν;

2.2 Η παρατήρηση ως μέθοδος της ποιοτικής έρευνας

Η επιλογή της ποιοτικής έρευνας, έγινε διότι, οι ποιοτικοί ερευνητές μελετούν τα πράγματα μέσα ένα φυσικό πλαίσιο, καθώς προσπαθούν να ερμηνεύσουν τα φαινόμενα, μέσα από το νόημα που δίνουν οι άνθρωποι οι οποίοι τα ερευνούν (Denzin, Lincoln 2005).

Η παρατήρηση πηγάζει από τις προσωπικές διαθέσεις ενός ατόμου, από τα ενδιαφέροντα του, ενώ συχνά αποκωδικοποιείται σύμφωνα με τις αντιλήψεις και τις εξωτερικευμένες μεθόδους καταλήγοντας σε μία αξιολογική κρίση (Postic, & de Ktele, 1988). Βέβαια, η διαδικασία της παρατήρησης πολύ συχνά χρησιμοποιείται ως μέθοδος έρευνας και ανήκει στις ποιοτικές μεθόδους έρευνας (Τσάφος, 2016). Τείνει να χρησιμοποιείται κατά πλειοψηφία από κοινωνικούς επιστήμονες όπως ψυχολόγους, κοινωνικούς ανθρωπολόγους και κοινωνιολόγους (Τσάφος, 2016).

Είναι μία μέθοδος, η οποία ευνοεί τη συσσώρευση πλούσιων στοιχείων και την καταγραφή τους, όσον αφορά την εκπαιδευτική έρευνα, διότι υπάρχει άμεση πρόσβαση σχετικά με το τι συμβαίνει μέσα σε μία σχολική αίθουσα (Τσάφος, 2016). Μέσα από τη παρατήρηση γίνεται μία προσπάθεια να κωδικοποιήσουμε ότι βλέπουμε με σκοπό να δομήσουμε τα δεδομένα , έτσι ώστε να δημιουργηθεί ένα δίκτυο σημασιών και εννοιολογήσεων που θα μας επιτρέψουν να κατανοήσουμε την εκπαιδευτική διαδικασία (Postic, & de Ketele, 1988).

Με τη μέθοδο της μη συμμετοχικής παρατήρησης είναι λογικό να υπάρχουν πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα. Όσον αφορά το πρώτο, ο ερευνητής έχει τη δυνατότητα να καταγράφει στις σημειώσεις του, αυτά που συμβαίνουν στο χώρο που βρίσκεται, να επιλέγει τις κατάλληλες τεχνικές λόγω της ποιότητας χρόνου που έχει, να αποστασιοποιείται συναισθηματικά και να είναι αναλυτικός στην περιγραφή και στην τεκμηρίωση (Cohen, Stern, & Balaban, 2001). Από την άλλη μεριά, είναι πιθανό να υπάρξουν και δυσκολίες, όπως το ότι δε μπορεί να περάσει απαρατήρητος από τους μαθητές οι οποίοι συχνά έχουν το αίσθημα της περιέργειας, ενώ οι εκπαιδευτικοί μπορεί να νιώσουν ότι με κάποιο τρόπο κρίνονται μέσα από αυτή τη διαδικασία (Cohen, Stern, & Balaban, 2001).

Για την αποστασιοποίηση, είναι απαραίτητη η ουσιαστική κατανόηση των σταδίων παρατήρησης και ο τρόπος που θα επεξεργαστεί ο ερευνητής τα εκπαιδευτικά δρώμενα, ανάλογα με αυτά που βλέπει (Τσάφος, 2016). Επομένως, ο ερευνητής είναι σημαντικό να γνωρίζει το πεδίο και τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων, αλλά και τον τρόπο που θα καταγράφει τις παρατηρήσεις του, δίνοντας έμφαση στο θέμα της συναίνεσης και της αποδοχής των παρατηρούμενων (Τσάφος, 2016).

2.3 Διαδικασία έρευνας

Ο ΝΗΠΙΑΓΩΓΟΣ ΚΑΤΑ ΤΗ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ	
Συνάντηση	Παρατήρηση
1 ^η	Τα παιδιά καλούνται να ζωγραφίσουν ότι επιθυμούν.
2 ^η	Η νηπιαγωγός επιλέγει να δώσει έτοιμες εικόνες στους μαθητές.
3 ^η	Η νηπιαγωγός ζητάει από τους μαθητές να αναλύσουν αυτό που ζωγράρισαν.
4 ^η	Η νηπιαγωγός βρίσκεται πάνω από τα τραπέζια όσο τα παιδιά ζωγραφίζουν.
5 ^η	Η νηπιαγωγός ανεβάζει τον τόνο της φωνής της, για να τραβήξει την προσοχή των παιδιών.
6 ^η	Αναφορά του Pablo Picasso κατά τη διάρκεια της διδασκαλίας.
7 ^η	Η νηπιαγωγός ρωτάει τα παιδιά αν τους αρέσει το μάθημα των εικαστικών.
8 ^η	Η νηπιαγωγός επέλεξε πάνω από μία καλλιτεχνική δραστηριότητα.
9 ^η	Εξόρμηση στη φύση με σκοπό την συσσώρευση καλλιτεχνικού υλικού.
10 ^η	Επιλογή ομαδικής δραστηριότητας.
11 ^η	Η νηπιαγωγός επιλέγει να δώσει έτοιμες εικόνες στους μαθητές.
12 ^η	Η νηπιαγωγός επιλέγει ως υλικό σε αυτή την επίσκεψη, τις νερομπογιές.
13 ^η	Η νηπιαγωγός αγχώνεται για την φασαρία που κάνουν τα παιδιά μέσα στη τάξη.
14 ^η	Η νηπιαγωγός τους ζήτησε να σχολιάσουν το έργο του συμμαθητή τους.
15 ^η	Η νηπιαγωγός σχολιάζει θετικά τις εικαστικές δημιουργίες των μαθητών.
16 ^η	Η νηπιαγωγός προσπερνάει τα σχόλια που κάνει ένας μαθητής για τη ζωγραφιά του.

Η διαδικασία της έρευνας διήρκησε δύο μήνες. Η ερευνήτρια επισκέφτηκε νηπιαγωγεία της περιοχής της Φλώρινας και ήταν όλα δημόσια νηπιαγωγεία. Πιο συγκεκριμένα, κατά την επίσκεψη σε κάθε νηπιαγωγείο, πραγματοποιήθηκε παρατήρηση σε δύο τμήματα, από δύο φορές, συμπληρώνοντας τον αριθμό δεκαέξι επισκέψεις. Οι επισκέψεις, έλαβαν χώρα κατά τις πρωινές ώρες, όπου υλοποιούνται και τα σχολικά μαθήματα, και διήρκησε η κάθε μια από 45 λεπτά. Σύμφωνα με την παρατήρηση, οι επιλογές που τείνουν να έχουν οι εκπαιδευτικοί στο νηπιαγωγείο, κατά τη διάρκεια του εικαστικού μαθήματος, παρουσιάζουν αρκετά κοινά στοιχεία που θα αναλυθούν στη συνέχεια.

Κατά τη διαδικασία της διδασκαλίας, η ερευνήτρια δεν συμμετείχε στις συζητήσεις και στις δραστηριότητες που υλοποιούνταν. Καθόταν σε μία καρέκλα σχετικά μακριά από το σημείο που γινόταν η διδασκαλία και σημείωνε σε ένα τετράδιο, τις επιλογές που έκανε η νηπιαγωγός όσον αφορά, το είδος των δραστηριοτήτων, την

συχνότητα που επιλέγεται η συγκεκριμένη δραστηριότητα, τα υλικά και τη συχνότητα επιλογής τους, τη διάρκεια που λαμβάναν οι δραστηριότητες και τη συμμετοχή που είχαν τα παιδιά σε αυτό. Επίσης, σημείωνε τη σχέση που υπήρχε ανάμεσα στον νηπιαγωγό και το μαθητή και το κατά πόσο ήταν αυστηρός ή φιλικός μαζί τους. Σημείο εστίασης, αποτέλεσε το πνεύμα ομαδικότητας που υπήρχε μέσα στη τάξη αλλά και η παροχή βοήθειας των μαθητών μεταξύ τους.

Κατά την έρευνα παρατήρησης, η ερευνήτρια στάθηκε και στην αντιμετώπιση που είχε από τους μαθητές, όποτε βρισκόταν μέσα στη τάξη, σημειώνοντας τις φορές που τη προσέγγιζαν και εκείνες που αδιαφορούσαν για την παρουσία της μέσα στη τάξη.

Τα εργαλεία επιλογής του νηπιαγωγού

Στον παρακάτω πίνακα αναφέρονται τα δημοφιλέστερα υλικά και οι φορές που χρησιμοποιήθηκαν στο μάθημα των εικαστικών τεχνών, από τους νηπιαγωγούς στις δεκαέξι επισκέψεις που πραγματοποιήθηκαν.

Δεκαέξι Φορές	Δεκατέσσερις Φορές	Τέσσερις φορές	Τέσσερις φορές	Τρεις φορές	Τρεις φορές	Μία φορά	Μία φορά
Μαρκαδόρους	Ξυλομπογιές	Κόλλα	Ψαλίδι	Κηρομπογιές	Χαρτόνι	Γκοφρέ χαρτί	Βαμβάκι
						Λουλούδια	Νερομπογιές

Εποπτικό υλικό

- Λίγες φορές χρησιμοποιήθηκε το laptop, για να προβάλλει η νηπιαγωγός βίντεο με παραμύθι στα παιδιά.
- Τα παιδιά δεν χρησιμοποίησαν το τεχνολογικό μέσο που χρησιμοποιούσε η νηπιαγωγός.

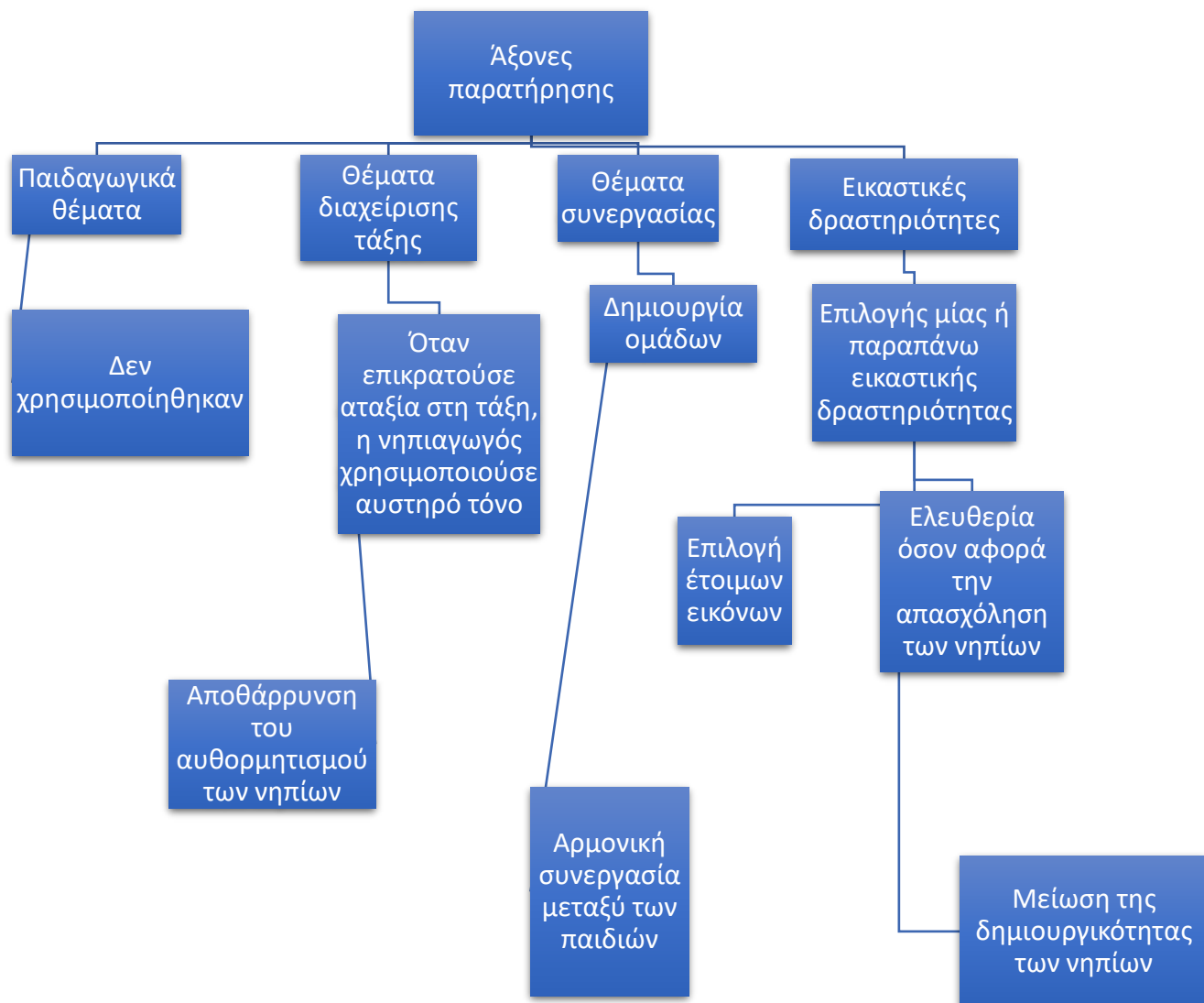
2.4 Δείγμα της έρευνας

Για την υλοποίηση της έρευνας η ερευνήτρια επισκέφτηκε 4 (τέσσερα) διαθέσιμα νηπιαγωγεία της πόλης της Φλώρινας. Κάθε τμήμα του νηπιαγωγείου είχε μια νηπιαγωγό και αποτελούνταν από 20-24 νήπια. Η παρατήρηση πραγματοποιήθηκε σε όλα τα τμήματα για διάρκεια 45 λεπτών της ώρας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΤΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΤΗΣ ΕΡΕΥΝΑΣ

3.1 Αποτελέσματα έρευνας

Για την υλοποίηση της συγκεκριμένης εργασίας, πραγματοποιήθηκε μία επίσκεψη σε τέσσερα νηπιαγωγεία, με σκοπό ο ερευνητής να παρακολουθήσει από κοντά την εκπαιδευτική διδασκαλία. Αποτέλεσμα ήταν, να καταφέρει να δει τα πράγματα μέσα από μία ολιστική προσέγγιση, ως εξωτερικός παρατηρητής, ο οποίος κρατάει αποστάσεις και δεν εμπλέκεται στο μάθημα.

Μέσα από τη παρατήρηση, οι νηπιαγωγοί δεν χρησιμοποίησαν κατά τη μαθησιακή διαδικασία παιδαγωγικά θέματα, τα οποία προβλέπονταν να καταγραφούν, σύμφωνα με τον αρχικό ερευνητικό σχεδιασμό. Για τον λόγο αυτό, στον άξονα παρατήρησης, αναφέρονται τα παιδαγωγικά θέματα, τα οποία δεν παρατηρήθηκαν, μέσα από τις επισκέψεις.

Στα θέματα διαχείρισης της τάξης, η νηπιαγωγός για να επιβληθεί στα νήπια και να τραβήξει τη προσοχή τους, χρησιμοποιούσε τον αυστηρό τόνο. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα, τα νήπια να αποπροσανατολίζονται από τη δημιουργία τους και να αποθαρρύνει τον αυθορμητισμό τους. Η χρήση του αυστηρού τόνου, δημιουργούσε ένα κλίμα στη τάξη, το οποίο δεν συνδεόταν με την ανάπτυξη της δημιουργικότητας και της αυτοέκφρασης.

Τα ζητήματα συνεργασίας, αποτελούσαν ένα σημαντικό ζήτημα στην αίθουσα. Οι νηπιαγωγοί λίγες φορές επέλεξαν να δημιουργήσουν ομάδες μεταξύ των παιδιών. Τις φορές που δημιούργησαν ομάδες, τα νήπια επέλεγαν το άτομο που ήθελαν να βρίσκονται σε κοινή ομάδα, με αποτέλεσμα να μένουν ορισμένα, χωρίς ομάδα. Τότε, η νηπιαγωγός προσέθετε το νήπιο αυτό, σε μία ομάδα που διέθετε τον μικρότερο αριθμό ατόμων. Κατά τη συνεργατική μέθοδο, τα νήπια επικοινωνούσαν και συνεργάζονταν αρμονικά μεταξύ τους, για την υλοποίηση της εικαστικής δημιουργίας. Πειραματιζόντουσαν με τα χρώματα και προσέθεταν μεταξύ τους, τις ιδέες που είχαν, πάνω στην εικαστική δημιουργία.

Σύμφωνα με τον άξονα παρατήρησης, υπήρχε ποικιλία επιλογών των εικαστικών δραστηριοτήτων. Πιο συγκεκριμένα, σε κάθε επίσκεψη επιλεγόταν πάνω από μία εικαστική δραστηριότητα. Αποτέλεσμα αυτού, τα νήπια να θέλουν να συμμετέχουν ενεργά, να διατηρείται το ενδιαφέρον και να σπάει η μονοτονία. Οι αλλαγές αυτές, φαινόταν να ενθουσιάζουν τα νήπια και να δραστηριοποιούνται στο χώρο.

Η ελευθερία που υπήρχε όσον αφορά την απασχόληση των νηπίων ήταν ένα συχνό φαινόμενο. Όταν δεν υπήρχε συγκεκριμένη οδηγία για να ακολουθήσουν (κάτι το οποίο συνέβαινε κυρίως στην αρχή του μαθήματος), αποτέλεσμα ήταν τα νήπια να απασχολούνται διαφορετικά, με θέματα που δεν αφορούν το καλλιτεχνικό μάθημα και την ουσία του και μέσα στην αίθουσα να επικρατεί φασαρία (από το να μιλάει με τον συμμαθητή του, μέχρι το να βγάλει να φάει κάτι). Παράλληλα, με τον άξονα παρατήρησης, οι νηπιαγωγοί έδιναν στα νήπια αρκετές φορές να χρωματίσουν έτοιμες εικόνες, διαφόρων ειδών (λουλούδια, ζώα, ανθρώπους). Αποτέλεσμα ήταν, τα νήπια να ασχοληθούν με την εικαστική δραστηριότητα για λίγη ώρα και μετά να επικοινωνούν μεταξύ τους. Η νηπιαγωγός, τις περισσότερες φορές δεν ασχολούνταν με το τι συνέβαινε εκείνα τα λεπτά, ενώ στη συνέχεια επέλεγε μία δεύτερη καλλιτεχνική δραστηριότητα.

Η συχνότερη επιλογή των νηπιαγωγών ήταν τα παραμύθια. Πιο συγκεκριμένα, οι νηπιαγωγοί αφηγούνταν ένα παραμύθι στα νήπια, είτε από κάποιο βιβλίο, είτε μέσω του υπολογιστή. Τα νήπια άκουγαν με προσοχή τα παραμύθια των νηπιαγωγών και στην συνέχεια, γινόταν σύνδεση με το παραμύθι, με σκοπό τη δημιουργία ενός εικαστικού έργου. Ήταν μία από τις επιλογές που τα παιδιά αφοσιωνόντουσαν σε αυτό που έκαναν και έδειχναν τον ενθουσιασμό τους, με την ενεργή συμμετοχή τους.

Όταν χρησιμοποιήθηκε η μέθοδος των ερωταπαντήσεων, όσα παιδιά ερωτήθηκαν απάντησαν με ευκολία στις ερωτήσεις. Όταν οι νηπιαγωγοί, ζήτησαν από τα παιδιά να ερμηνεύσουν το έργο και τους λόγους που επέλεξαν να χρησιμοποιήσουν τα συγκεκριμένα χρώματα, τα περισσότερα, ανταποκρίθηκαν σε αυτή τη διαδικασία και θέλησαν να συμμετάσχουν στη συζήτηση. Τρία νήπια από τις τάξεις (στο σύνολο), ήταν αυτά που δεν ενδιαφέρθηκαν για τις ερωτήσεις και συνέχιζαν τη δραστηριότητα με την οποία ασχολούνταν.

Όσον αφορά τα υλικά επιλογής, ήταν απλά υλικά που κυκλοφορούν στο εμπόριο, όπως είναι οι μαρκαδόροι, οι οποίοι χρησιμοποιήθηκαν σε κάθε επίσκεψη και οι ξυλομπογιές στις περισσότερες, ενώ αυτά που επιλέχθηκαν λιγότερο ήταν οι νερομπογιές. Αποτέλεσμα ήταν, να υπάρχουν πάνω στα τραπέζια οι μαρκαδόροι και οι ξυλομπογιές και τα νήπια να απασχολούνται με αυτά, σε καθημερινή βάση.

Η ερευνήτρια, προσπάθησε να περάσει όσο το δυνατόν απαρατήρητη, χωρίς να εμπλακεί στις δραστηριότητες και στους διαλόγους που είχαν μεταξύ τους τα παιδιά, αλλά και οι εκπαιδευτικοί. Για το λόγο αυτό, προσπαθούσε παράλληλα να μην αναπτύξει προσωπική σχέση με τα νήπια, έτσι ώστε να αισθάνονται όσον το δυνατόν λιγότερο τη παρουσία της στο χώρο, οπότε δεν τα προσέγγιζε με δική της πρωτοβουλία. Τα αποτελέσματα ήταν ιδιαίτερα θετικά, διότι τα νήπια δεν φαινόταν αγχωμένα ή περιορισμένα στις κινήσεις τους, λόγω της παρουσίας της στην αίθουσα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ-ΣΥΖΗΤΗΣΗ

4.1 Συμπεράσματα έρευνας

Μέσα από τις επισκέψεις αυτές και την εντατική παρακολούθηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας, των νηπιαγωγών και των νηπίων, εξήχθησαν ορισμένα συμπεράσματα. Οι εικαστικές επιλογές των νηπιαγωγών, κατά τη διάρκεια του μαθήματος, ήταν το βασικό ζήτημα και στοιχείο έρευνας σε αυτή την έρευνα, όπως και το εάν επιτυγχάνεται η ανάπτυξη της δημιουργικότητας των νηπίων, μέσα από αυτές. Σύμφωνα με την έρευνα που πραγματοποιήθηκε, ο τρόπος που διεξάγεται το μάθημα των εικαστικών, παρουσιάζει θετικά στοιχεία, αλλά ταυτόχρονα σοβαρές ελλείψεις, με μεγάλα περιθώρια βελτίωσης.

Τις περισσότερες φορές υπήρχε σαφής οδηγία γι' αυτό που επρόκειτο να δημιουργήσουν, ενώ άλλες φορές τους δινόταν μία κόλλα χαρτί στα παιδιά, χωρίς συγκεκριμένες οδηγίες. Η έλλειψη καθοδήγησης, δημιουργούσε μία σύγχυση στην αίθουσα. Παράλληλα, η επιλογή αυτή, δεν έδινε τη δυνατότητα στο νήπιο να εξελιχθεί. Ορισμένοι εκπαιδευτικοί, υποθέτουν ότι επειδή τα παιδιά θα μπουν στη διαδικασία να δημιουργήσουν κάτι, γι' αυτό το λόγο θα είναι και δημιουργικά (Παύλου, 2020). Συχνά σε εικαστικά μαθήματα, δίνεται η οδηγία, να ζωγραφίσουν ότι θέλουν, καθώς θεωρούν, ότι εάν δοθούν παραπάνω οδηγίες, είναι πιθανόν να ανασταλεί η δημιουργικότητα των παιδιών (Παύλου, 2020). Η πραγματικότητα είναι, ότι η δημιουργικότητα λειτουργεί μέσα σε ένα πλαίσιο και η συνύπαρξη πολλών και διαφορετικών συνιστωσών, καθίσταται αναγκαία (Παύλου, 2020). Το άτομο, θα πρέπει να έχει την ελευθερία για πειραματισμό, εξερεύνηση, διερώτηση, αφοσίωση, επιμονή και να λειτουργεί ίσως έξω από τα συμβατά πλαίσια (Craft, 2002 ; NACCCE, 1999). Ωστόσο, η πλήρης ελευθερία, δε βοηθάει τα παιδιά να είναι δημιουργικά, λόγω της έλλειψης πρόκλησης για δημιουργική εργασία (Παύλου, 2020).

Οι επιλογές των εικαστικών δραστηριοτήτων, όπως ήταν για παράδειγμα ο χρωματισμός μίας ήδη υπάρχουσας ζωγραφιάς, δεν βοηθούσαν ιδιαίτερα στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας ενός παιδιού. Αναφορικά με τον άξονα παρατήρησης, οι έτοιμες εικόνες, παρατήρησα ότι εμπόδιζαν τη φαντασία του παιδιού, διότι δεν είχε τη δυνατότητα να οραματιστεί αυτό που θέλει να δημιουργήσει και να εκφραστεί όπως εκείνο επιθυμεί. Είναι σημαντικό, οι εκπαιδευτικοί να δημιουργήσουν ένα περιβάλλον, που να ενθαρρύνει τη φαντασία των παιδιών (Παύλου, 2020). Η ενθάρρυνση της φαντασίας, αποτελεί βασική προϋπόθεση, για δημιουργική αλλά και προσωπική νοηματοδότηση ενός έργου (Παύλου, 2020). Για παράδειγμα, οι εκπαιδευτικοί, μπορούν να αναθέσουν στα παιδιά, να κάνουν ένα φανταστικό ταξίδι μέσα στο έργο, με κλειστά μάτια, είτε με την αφή τους, είτε με αυτό που άκουσαν ή αισθάνθηκαν. Σύμφωνα με την παρατήρηση που πραγματοποιήθηκε, τα νήπια, έδειχναν μεγαλύτερη αφοσίωση και ενδιαφέρον σε εικαστικές δραστηριότητες που καλούνταν να δημιουργήσουν, οι ίδιοι με τα χέρια τους.

Αναφορικά με τη συνεργατικότητα μέσα στη τάξη, παρατηρήθηκε πως όταν τα νήπια συνεργάστηκαν (κάτι το οποίο συνέβη τρεις φορές), φαινόταν να το απολαμβάνουν και να χαίρονται να δημιουργούν μαζί με τους συμμαθητές τους. Είναι σημαντικό να αναφερθεί, πως η συνεργασία μέσα στη τάξη, συμβάλλει στην ενίσχυση της αυτοεκτίμησης, αλλά και της εκτίμησης των υπόλοιπων μαθητών (Λουζικιώτη,

2009). Η εκτίμηση που τρέφει ένα άτομο για τον εαυτό του, συνδέεται άμεσα και από τις προσωπικές επαφές που έχει στο καθημερινό του περιβάλλον. Παράλληλα, δίνεται η ευκαιρία της συμβολής σε κάθε μαθητή και αυτό έχει θετική επίδραση στην αύξηση της αυτοεκτίμησης του (Λουζικιώτη, 2009). Μέσα από τη συνεργασία, καλλιεργούνται οι κοινωνικές δεξιότητες του μαθητή, όπως είναι για παράδειγμα η ρεαλιστική αντίληψη της κοινωνικής πραγματικότητας, η ενσυναίσθηση, η κατανόηση και η δημιουργική επίλυση των συγκρούσεων που μπορεί να δημιουργούνται (Καψάλης, 2006). Επομένως, οι συνεργατικές εικαστικές δράσεις, στον πολιτιστικό χώρο, αναπτύσσουν όχι μόνο τις γνωστικές δεξιότητες των παιδιών, αλλά κατά βάση τις κοινωνικές δεξιότητες, οι οποίες είναι πολύ σημαντικές για την τόνωση της αυτοπεποίθησης και του αισθήματος της επιτυχίας (Παύλου, 2020).

Επίσης, κατά τη διάρκεια των δραστηριοτήτων αλλά και στο τέλος αυτών, οι περισσότεροι νηπιαγωγοί σχολίαζαν θετικά τις δημιουργίες των παιδιών. Περνούσαν πάνω από τα τραπέζια και επιβλέπανε τα νήπια. Το γεγονός ότι τα νήπια οποιαδήποτε στιγμή μπορούσαν να απευθυνθούν, στην νηπιαγωγό, ήταν ιδιαίτερα σημαντικό, καθώς είχαν αρκετά συχνά απορίες γι' αυτό που δημιουργούσαν και χρειάζονταν τη βοήθεια του. Για παράδειγμα, εάν ένα νήπιο δυσκολευόταν να κολλήσει ή να κόψει ένα χαρτί (όπως συνέβη), η νηπιαγωγός καθόταν μαζί του για να το ολοκληρώσουν μαζί και να αναλάβει αυτή, όσα δε μπορούσε ο μαθητής.

Σε μία από τις επισκέψεις, παρατηρήθηκε ότι η νηπιαγωγός, ζήτησε από τα νήπια να σχολιάσουν το έργο του συμμαθητή τους. Η επιλογή αυτή ήταν ενδιαφέρουσα, καθώς δόθηκε η επιλογή στα παιδιά να παρατηρήσουν τα έργα των υπόλοιπων νηπίων και να κάνουν μία δική τους ερμηνεία. Τα παιδιά είχαν κληθεί να ζωγραφίσουν μία πεταλούδα με βασικό υλικό το γκοφρέ χαρτόνι. Μία από τις μαθήτριες που ρωτήθηκε, απάντησε ότι της άρεσε αυτό που έφτιαξε ο συμμαθητής της, επειδή έχει ωραία χρώματα και της θυμίζει τα παιδικά που παρακολουθεί στη τηλεόραση. Μέσα από αυτή την απάντηση γίνεται φανερό, ότι στα παιδιά αρέσει να πειραματίζονται με τα χρώματα και δίνουν μεγάλη βάση σε αυτά που επιλέγουν, καθώς και το να τα αναμειγνύουν, όπως παρατήρησα όταν ζωγράφιζαν με νερομπογιές.

Μέσα από τις παρατηρήσεις έγινε αντιληπτό, ότι η νηπιαγωγός έχει ίσως και τον πιο σημαντικό ρόλο στη τάξη. Είναι αυτή που μπορεί να καθορίσει το πως θα εξελιχθεί το μάθημα, τις δραστηριότητες και τα υλικά που μπορεί να επιλεγθούν. Για το λόγο αυτό, πρέπει να αντιληφθεί και την ευθύνη που έχει ο ρόλος αυτός. Σύμφωνα με τους Edward, Gandini και Forman (2010), ο εκπαιδευτικός πρέπει να λειτουργεί ως «ερευνητής», ο οποίος παρατηρεί διαρκώς και ακούει τα παιδιά. Θα πρέπει να αφιερώνει τη προσοχή του σε κάθε παιδί ξεχωριστά αλλά και σε συνάρτηση με τα υπόλοιπα νήπια, χωρίς να παραμελεί κάποιο, να τα καθοδηγεί και να είναι εκεί σε περίπτωση που χρειαστούν την βοήθεια του (Edward, Gandini, & Forman, 2010). Επίσης, θα πρέπει να κάνει συστηματική έρευνα μέσα στη τάξη, για να σχεδιάζει και να διαμορφώνει τις εκπαιδευτικές διδασκαλίες και δραστηριότητες (Edward, Gandini, & Forman, 2010). Είναι σημαντικό επίσης, να βρίσκεται σε επικοινωνία με τους γονείς και τους συναδέλφους, να καταγράφει τις σκέψεις και τις πράξεις των μαθητών, καθώς μπορεί να χρειαστεί να ενημερώσει κάποιον γονέα αλλά και να προβληματίζεται με σκοπό να δημιουργεί τις κατάλληλες συνθήκες, όπου θα αποσκοπούν στην ανάπτυξη της δημιουργικής σκέψης (Edward, Gandini, & Forman, 2010).

Κατά τη διάρκεια της επίσκεψης, οι αντιδράσεις των νηπιαγωγών ήταν ποικιλόμορφες. Για να γίνει πιο σαφές, κάποιες ήταν πολύ δεκτικές απέναντι στη παρακολούθηση της τάξης τους, ενώ δύο από αυτές αρκετά διστακτικές. Παρότι οι τελευταίες δέχτηκαν να βρίσκομαι στο χώρο, παρατήρησα ότι αισθανόντουσαν άβολα ορισμένες στιγμές, όπως όταν σημείωνα στο τετράδιο μου, αισθανόντουσαν πως με κάποιο τρόπο κρίνονται οι ίδιες, ενώ τους είχα εξηγήσει την εργασία μου και τους σκοπούς της. Φράσεις οι οποίες επιβεβαίωναν την αίσθηση που είχα γι' αυτό που αισθανόντουσαν ήταν: «Περίεργο, γιατί συνήθως δεν αντιδράνε έτσι», «Τις περισσότερες φορές είναι πολύ ήσυχα όταν ζωγραφίζουν», «Δεν ξέρω τι πάθαν σήμερα».

Όσον αφορά τα υλικά που επιλεγόντουσαν κατά τη διάρκεια τους μαθήματος, παρατήρησα ότι αυτά που αυξάναν την όρεξη των παιδιών, έτσι ώστε να δημιουργήσουν οι ίδιοι κάτι, ήταν οι νερομπογιές, οι κηρομπογιές, το γκοφρέ χαρτόνι υλικά για τρισδιάστατη κατασκευή όπως βαμβάκι, χαρτόνια, και αυτά που είχαν μικρότερη απήχηση ήταν οι μαρκαδόροι και οι ξυλομπογιές. Σύμφωνα με τον πίνακα που βρίσκεται στη διαδικασία της έρευνας, αυτά που χρησιμοποιούνταν με μεγαλύτερη συχνότητα και σχεδόν σε κάθε επίσκεψη στο χώρο, ήταν οι μαρκαδόροι και οι ξυλομπογιές. Η επιλογή αυτή είναι πιθανό να προκύπτει λόγω της μεγαλύτερης ευκολίας που φέρουν στη χρήση τους και στο γεγονός ότι τα παιδιά δεν χρειάζονται συγκεκριμένη καθοδήγηση για να τα χρησιμοποιήσουν. Μέσα από την παροχή των κατάλληλων υλικών και μέσων, τα παιδιά έχουν τη δυνατότητα να ανελιχθούν μέσα από το εικαστικό μάθημα (Παύλου, 2020). Πιο συγκεκριμένα, είναι σημαντικό οι εκπαιδευτικοί, να αφιερώνουν τον κατάλληλο χρόνο για το κάθε μέσο/υλικό, για να πειραματίζονται και να έρχονται σε επαφή με διάφορα μέσα, έτσι ώστε να γνωρίζουν τις δυνατότητες και τους περιορισμούς που το καθένα διαθέτει (Παύλου, 2020). Ωστόσο, είναι ιδιαίτερα σημαντικό, η εναλλαγή των μέσων και των υλικών, να γίνεται ύστερα από τη δυνατότητα των παιδιών, να δημιουργήσουν ποικίλα έργα με ένα μέσο/υλικό (Παύλου, 2020).

Αναφορικά με τις δραστηριότητες που επιλεγόντουσαν με μεγαλύτερη συχνότητα είναι σημαντικό να αναφερθεί ότι δεν εστίαζαν στην ανάπτυξη της δημιουργικότητας του νηπίου. Το μάθημα των εικαστικών συχνά αντιμετωπιζόταν ως ένα μάθημα ελεύθερης απασχόλησης, όπου μπορεί το κάθε νήπιο να εκφραστεί όπως θέλει σε μία λευκή κόλλα χαρτιού. Αρκετοί νηπιαγωγοί, μέσα από τη διδασκαλία του μαθήματος έδειχναν στα νήπια ότι αυτή την ώρα μπορούν να ξεκουραστούν από τα υπόλοιπα μαθήματα και να χαλαρώσουν. Παρατηρήθηκε ότι κυριαρχεί αυτή η φιλοσοφία σχετικά με το εικαστικό μάθημα και έχει επηρεάσει σημαντικά τις συμπεριφορές και τις επιλογές των νηπιαγωγών. Ωστόσο, κατέχει την ίδια σημασία και αξία, με τα υπόλοιπα μαθήματα και θα έπρεπε να επιλέγονται δημιουργικές δραστηριότητες, οι οποίες κατευθύνουν τους μαθητές να διοχετεύσουν τη δημιουργικότητα και τις σκέψεις τους. Το εικαστικό μάθημα, θεωρείται ένα μέσο επικοινωνίας και ανταλλαγής ιδεών αλλά ταυτόχρονα ένα μέσο με το οποίο προβάλλεται η αναπαράσταση του πραγματικού κόσμου (Χάιντεγκερ, 1986). Ο Χάιντεγκερ (1986), άλλωστε, υποστηρίζει ότι η τέχνη παράγει προϊόντα –σύμβολα, τα οποία περικλείουν αλήθειες και γνώσεις. Οι Krechevsky (1994) και Dempsey (1997), σύμφωνα με τη θεωρία του Gardner, υποστηρίζουν ότι τα παιδιά μέσα από τις

εικαστικές δραστηριότητες και τα έργα τους, έχουν τη δυνατότητα να αποκτήσουν καινούργιες γνώσεις σχετικά με τα χρώματα και το σχέδιο αλλά μπορούν αυξήσουν τη φαντασία τους και να κατανοήσουν γνώσεις για καινούργια και διαφορετικά θέματα.

Μέσα από τη πλειοψηφία των εικαστικών δραστηριοτήτων που επιλέχθηκαν κατά τη διάρκεια της έρευνας, γίνεται φανερό πως τα εικαστικά δεν διδάσκονται και δεν αντιμετωπίζονται ως ένα μάθημα μόρφωσης και δημιουργικής έκφρασης, παρότι ενδιέφερε τη μεγαλύτερη μερίδα νηπίων, ως ένα μάθημα αυτοέκφρασης και εκτόνωσης. Με λίγα λόγια, το πρόβλημα έχει βαθιές ρίζες και θα πρέπει να υπάρξει αλλαγή και από τη πλευρά των εικαστικών αλλά και από τους υπολοίπους εκπαιδευτικούς, έτσι ώστε να δίνεται η βαρύτητα που του αναλογεί και να σταματήσει να απαξιώνεται. Μέσα από τις εικαστικές δημιουργίες, ο μαθητής μιλά, διηγείται και εξηγεί όλα εκείνα που πολλές φορές δε μπορεί να σχηματίσει με λέξεις και προτάσεις (Καρέλλα, 1991). Η δημιουργική έκφραση του νηπίου, μέσα από μία εικαστική δημιουργία, δεν είναι ο μοναδικός τρόπος αυτοέκφρασης, ωστόσο το νήπιο πολλές φορές προβάλλει τη νοητική, ψυχολογική και συναισθηματική κατάσταση (Καρέλλα, 1991). Οι νηπιαγωγοί, κρατούσαν στα χέρια τους την ευκαιρία, να βοηθήσουν το νήπιο να αναπτυχθεί δημιουργικά, αλλά και να κατανοήσει την τέχνη και την αξία της. Αν γίνει αντιληπτή η προσφορά της τέχνης και δοθεί η δέουσα προσοχή σε αυτήν, από τη προσχολική αγωγή, ίσως τα παιδιά να γίνουν περισσότερο δημιουργικά. Παράλληλα, θα αναπτυχθεί το κριτικό τους πνεύμα και θα μπορούν μακροπρόθεσμα να αντιλαμβάνονται τη τέχνη και τα κοινωνικά οφέλη που προσφέρει.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Αυγητίδου, Σ., & Τζεκάκη, Μ. & Τσάφος, Β, (2016). Οι υποψήφιοι εκπαιδευτικοί παρατηρούν, παρεμβαίνουν και αναστοχάζονται, Προτάσεις υποστήριξης της πρακτικής τους άσκησης: *Σχεδιασμός και Αξιολόγηση της Εκπαιδευτικής Διαδικασίας*. Αθήνα: Gutenberg

Γκόγκουρα, Ο. (2011). *Εικαστικές δημιουργίες: Ο σχεδιασμός και η εφαρμογή project στο νηπιαγωγείο σύμφωνα με το πρότυπο του Reggio Emilia* (Πτυχιακή εργασία). Ανακτήθηκε από:
<https://ir.lib.uth.gr/xmlui/bitstream/handle/11615/41134/9588.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Θεοδότου, Ε. (2015). *Η Δημιουργικότητα στην εποχή των νέων τεχνολογιών*. Αθήνα.

Ίσαρη, Φ., & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική Μεθοδολογία Έρευνας: Εφαρμογές στην Ψυχολογία και στην Εκπαίδευση*. Αθήνα: Σύνδεσμος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.
Ανακτήθηκε από:

https://kastoria.teiwm.gr/edetclass/modules/document/file.php/DMC157/%CE%9806-%CE%A3%CE%B7%CE%BC%CE%B5%CE%B9%CF%8E%CF%83%CE%B5%CE%B9%CF%82-%CE%A3%CF%85%CE%B3%CE%B3%CF%81%CE%AC%CE%BC%CE%BC%CE%B1%CF%84%CE%B1/15327_Isari-KOY.pdf

Λουζικιώτη, Η. (2009). *Τα φύλλα εργασίας στο νηπιαγωγείο: Μία ερευνητική προσέγγιση*. (Διπλωματική εργασία). Διαθέσιμο από:

<http://ikee.lib.auth.gr/record/113906/files/LOUZIKIOTI.pdf>

Παπαδοπούλου, Ε. (2014). *Ποιότητα σχέσης παιδαγωγού-μαθητή και βαθμός συμμετοχής στη τάξη* (Διπλωματική εργασία). Ανακτήθηκε από:
<http://ikee.lib.auth.gr/record/135428/files/GRI-2014-13413.pdf>

Παύλου, Β. (2020). *Τα παιδιά ως θεατές και παραγωγοί εικαστικών τεχνών*. Αθήνα.

Πεντέρη, Ε., Χλαπάνα, Ε., Μέλλιου, Κ., Φιλιππίδη, Α., & Μαρινάτου, Θ. (2021). Οδηγός Νηπιαγωγού-Πυξίδα: Θεωρητικό και Μεθοδολογικό Πλαίσιο. Στο πλαίσιο της Πράξης «Αναβάθμιση των Προγραμμάτων Σπουδών και Δημιουργία Εκπαιδευτικού Υλικού Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης» " του ΙΕΠ με MIS 5035542.
Ανακτήθηκε από:

https://ean.auth.gr/wp-content/uploads/2022/11/2021_odigos_nipiagogou_pyxida.pdf

Φρίμαν, Κ. (2018, Φεβρουάριος, 7). *Τα σχολεία στην Αρχαία Ελλάδα*. Ανακτήθηκε από:
<https://reporter24.gr/2018/02/07/ta-scholeia-stin-archaia-ellada/>